

دندان‌پزشکان دوره قاجار

در مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه

مجموعه اسناد پزشکی و علوم وابسته

اسناد دندان‌پزشکی شماره یک

دفتر نخست:

فهرست اسناد

محمد صدر

سمانه عربیان

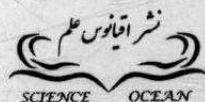

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

دندان پزشکان دوره قاجار

در مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه

دفتر نخست: فهرست اسناد

SCIENCE OCEAN

محمد صدر - سمانه عربیان

نشر: اقیانوس علم

نوبت و سال انتشار: نخست / ۱۴۰۰

چاپ و صحافی: روز

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۶۲۵-۹-۶

کلیه حقوق چاپ و نشر این اثر برای ناشر و مؤلفین محفوظ است

نشر الکترونیکی این اثر بدون اجازه کتبی از ناشر ممنوع است

نشر اقیانوس علم: تهران، خیابان آزادی، خیابان جمالزاده شمالی، کوچه یزبه، پلاک ۲۳، واحد ۲

تلفن: ۰۲۳۴۵۱۹۸۹ - ۶۶۹۳۳۳۳۰

E-mail: Oceanscience.Publication@gmail.com

۱	بخش اول: اسناد دندان‌پزشکان دارای نام
۳	استپان
۳	استپانیانس
۱۹	اسمیت (۹)
۲۰	اشتمب / اشتوب (۹) / آشتیپ (۹)
۳۱	اشمیت (۹)
۳۴	افندی
۳۵	الکساندرخان
۳۶	آشوال
۳۷	بارلیخ
۳۷	باریارسکی
۳۷	پیت
۳۸	رافیل
۳۸	رفی
۳۸	رفیع
۴۱	رولی
۴۲	رهلیخ
۴۵	سرال
۴۶	شوال
۴۶	عبدالاحد
۴۶	فرایتاگ

۴۷	کرنجیا
۴۸	گروگریانس
۴۸	گریگوریان
۴۹	گل
۴۹	لاباشین
۵۱	لویی
۵۲	محرابیان
۵۲	موسیسیان
۵۳	میرزا ابراهیم
۵۳	میرزا جلال الدین خان
۵۴	میرزا علی اکبر
۵۴	میرزا غلامحسین خان
۵۵	میرزا محمود خان
۵۵	نصاری
۵۵	نوری
۵۶	هدایت
۵۶	هبت

۶۳	بخش دوم: اسناد دندان پزشکان حاوی القاب
۶۴	مسنن السلطان
۶۴	مسنن السلطنه
۶۵	مسنن الملک

۶۹	بخش سوم: اسناد دندان پزشکان بدون نام و القاب
۷۷	نمایه ها
۷۹	اشخاص
۸۶	القاب
۸۹	فرستنده ها- گیرنده ها
۹۳	مکان ها
۹۵	مهرها

مقدمه

مرکز اسناد و تاریخ دیپلماتی وزارت امور خارجه، به مثابه گنجینه‌ای که قدیم‌ترین اسناد کشور در حوزه روابط خارجی (اسناد بین ایران و کشورهای خارجی و نیز اسناد مرتبط با اتباع غیرایرانی ساکن ایران در دوره‌های تاریخی مختلف) را نگهداری می‌کند، از اهمیت بسزایی برخوردار است.

با توجه به اینکه فهرست اسناد این مرکز در حوزه تاریخ پزشکی تا کنون به‌طور مستقل و موضوعی منتشر نشده و دسترسی پژوهشگران و دانشجویان تاریخ علوم پزشکی به این اسناد و فهرست آنها تنها به‌صورت حضوری امکان‌پذیر است؛ نیز از آنجا که اسناد این مرکز حاوی اطلاعاتی دقیق و منحصر به فرد است، گردآورندگان این اثر، که از سال ۱۳۹۵ به پژوهش بر اسناد مرتبط با پزشکی و علوم وابسته به آن در این مرکز مشغول‌اند، تصمیم به تهیه فهرستی موضوعی از اسناد پزشکی و اصطلاحات مرتبط با بیماری‌ها در سند‌های این مرکز گرفتند تا پژوهشگران و علاقه‌مندان تاریخ پزشکی و علوم وابسته بتوانند از راه دور و با فرصت کافی این اسناد را مورد بررسی و پژوهش قرار دهند.

در هنگام تهیه فهرست اسناد پزشکان و داروسازان و جراحان و چشم‌پزشکان غیرایرانی در

دوره قاجار، تعداد قابل توجهی از اسناد مرتبط با دندان‌پزشکان نیز یافت شد، بنابراین تصمیم گرفتیم این اسناد را برای استفاده پژوهشگران و علاقه‌مندان تاریخ دندان‌پزشکی به طور جداگانه منتشر نماییم: این کتاب در دو جلد تهیه شده است که جلد اول آن، فهرست اسناد مرتبط با دندان‌پزشکان (که در اسناد آن دوره، از آنان با عنوان «دندان‌سازان» یاد شده) را شامل است و جلد دوم آن، که به زودی منتشر خواهد شد، شامل تصاویر اسناد مرتبط با دندان‌پزشکان دوره قاجار است.

شیوه کار در تنظیم فهرست اسناد در مرحله نخست، جستجوی نام دندان‌پزشکان مشهور در میان اسناد موجود بوده است. حین جستجو با کلیدواژه‌های مختلف و قرائت اسناد، به تدریج اسامی ۳۷ دندان‌پزشک دوره قاجار در اسناد این مرکز به دست آمد، که برخی از این اسامی، قبلاً در کتاب‌ها و پژوهش‌هایی که به تاریخ دندان‌پزشکی می‌پردازند نیامده‌اند؛ بنابراین انتشار این فهرست و اسناد به تاریخ دندان‌پزشکی در دوره قاجار کمک قابل توجهی خواهد کرد. سندها به ترتیب الفبا و تاریخ، از قدیم به جدید در ذیل نام هر دندان‌پزشک تنظیم شده است، همچنین اسنادی که فاقد تاریخ بودند در پایان اسناد کار بیاورده شده‌اند؛ اسنادی که تاریخ آنها بر اساس گاهشماری میلادی بوده است به هجری قمری تبدیل شده و در داخل قلاب مشخص شده‌اند.

در خصوص چند نام، از جمله «دکتر اشمیت / دکتر اشتپ» با وجود بررسی و تحقیق ابهام‌هایی باقی ماند، بنابراین برای حفظ امانت و دقت و به امید تحقیق بیشتر بر این نام‌ها، به همان شکلی که در اسناد مرکز وجود داشتند ضبط و نگارش یافتند. همچنین برای سهولت در پیدا کردن مطالب و استفاده موثرتر از این فهرست، چندین نمایه تخصصی مانند: نمایه اشخاص، القاب، فرستنده‌ها-گیرنده‌ها، مکان‌ها و مهرها تنظیم و در انتهای کتاب آورده شده است.

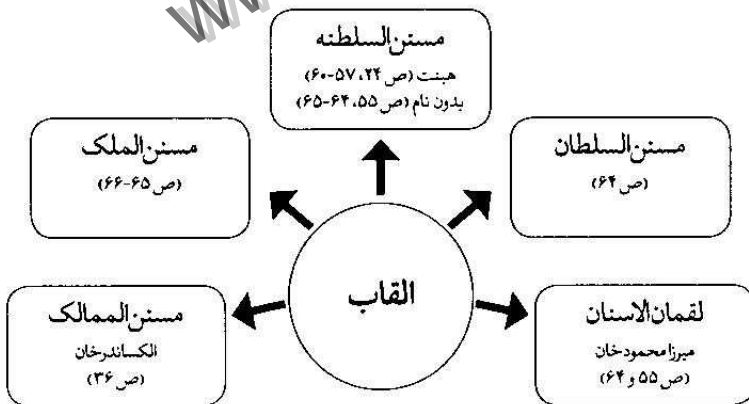
به طور کلی این فهرست شامل ۳۷۹ سند مرتبط با دندان‌پزشکان دوره قاجار است. تاریخ قدیم‌ترین سند به سال ۱۲۸۹ هـ.ق و تاریخ جدیدترین سند به سال ۱۳۳۸ هـ.ق است. در میان اسناد، ۳۶۲ سند به زبان فارسی و ۱۷ سند به زبان غیرفارسی (احتمالاً فرانسوی) است. این اسناد

جزو اسناد دیوانی است که به آنها «دیوانیات» می‌گویند؛ نوشته‌هایی که درباره مسائل، امور دولتی و کشوری در دستگاه‌های اداری تهیه می‌شدند. این اسناد، اطلاعات ارزشمند و مهمی از اوضاع سیاسی، فرهنگی و اجتماعی در آن دوره را برای پژوهشگران و علاقه‌مندان دوره قاجار فراهم می‌آورند.

فهرست اسناد کتاب در سه بخش تنظیم شده است:

- بخش اول، اسناد دندان‌پزشکان «دارای نام» که شامل ۳۳۷ سند است؛
- بخش دوم، اسناد دندان‌پزشکان «حای القاب» که شامل ۱۲ سند است؛
- بخش سوم، اسناد دندان‌پزشکان «بدون نام و القاب» که شامل ۳۰ سند است. در این بخش، اسنادی فهرست شده که در آنها از دندان‌پزشک خاصی (به نام یا لقب) یاد نشده است.

در منابع مختلف دوره قاجار القاب متعددی حای کلمه «مُسَن» گزارش شده است؛ مانند مسِن الدوله و مسِن السلطنه در اسناد این کتاب، چندین لقب از این دسته وجود دارد که گزارش آنها به شرح ذیل است:

جدول شماره ۱- القاب دندان‌پزشکان